

AARBØGER
FOR
NORDISK OLDKYNDIGHED
OG HISTORIE

ANNUAL OF THE ROYAL SOCIETY OF NORTHERN ANTIQUARIES

2007

DET KONGELIGE NORDISKE OLDSKRIFTSKAB
KØBENHAVN 2010

© 2010 Det Kgl. Nordiske Oldskriftselskab
Frederiksholms Kanal 12
DK-1220 København K.

ISBN 978-87-87483-14-8
ISSN 0084-585X

Redaktion: Poul Otto Nielsen (ansv.) og Ulla Lund Hansen
Grafisk tilrettelæggelse og billedbehandling: Jan Holme Andersen

Udgivet med støtte fra Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation

Grunddesign, prepress og tryk: Narayana Press, Gylling
Skrift: Minion
Papir: 130 g Chorus Satin

Omslag: Den Kongelige Commission for Oldsagers Opbevaring
nedsat ved forordning af Kong Christian VII den 22. maj 1807

Medlemmer i perioden 1807-1816, fra toppen mod højre:
Kommissionens formand A.W. Hauch, F. Münter,
kommissionens sekretær R. Nyerup, P.J. Monrad,
W.H.F. Abrahamson, B. Thorlacius, E. Vargas Bedemar,
E.C. Werlauff, og L.S. Vedel Simonsen

*Alle manuskripter sendes til vurdering hos to anonyme referees,
inden de accepteres til trykning*

All papers are subject to anonymous peer refereeing

*Vor einer möglichen Publikation werden alle Manuskripte
zwei anonymen Referenten zur Begutachtung vorgelegt*

Salg til ikke-medlemmer i kommission hos:
Herm. H. J. Lynge & Søn
Internationalt antikvariat
Silkegade 11
DK-1113 København K.
www.lynge.com
herman@lynge.com

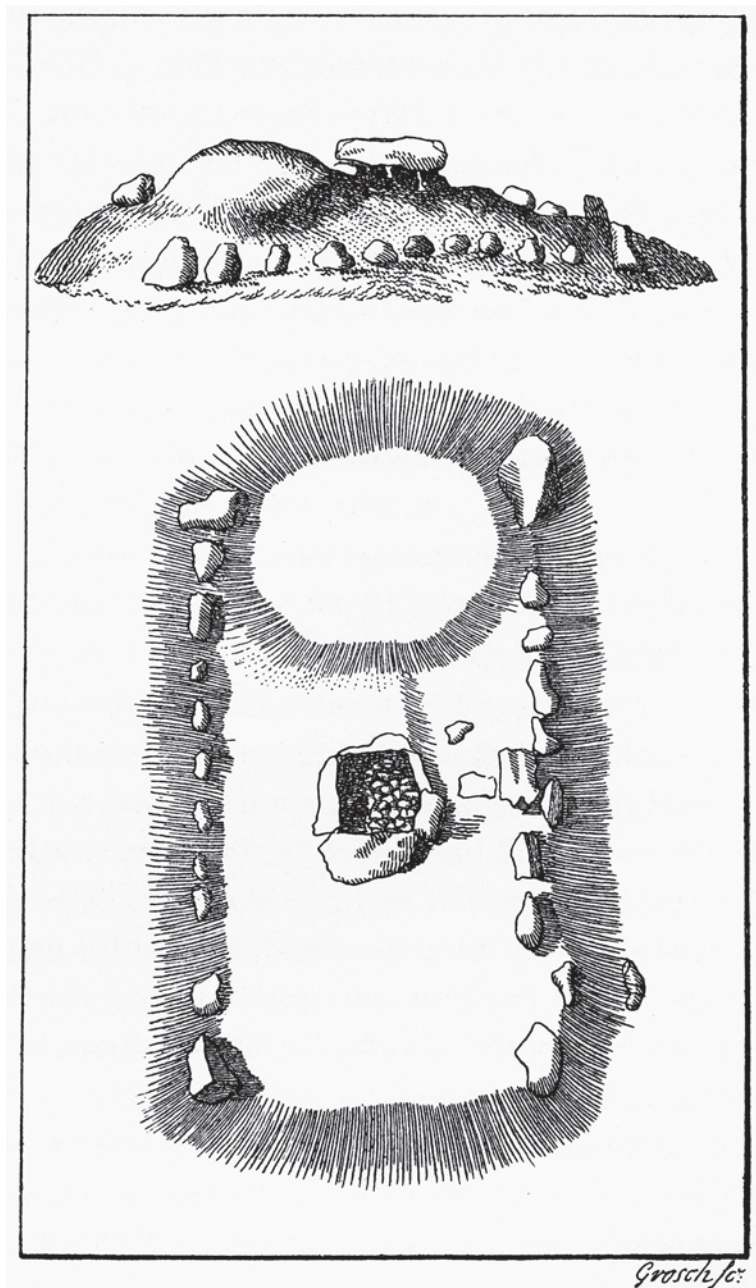
Salg med rabat til medlemmer direkte fra Selskabet
– se bagest i bogen

Oldsagskommissionens tidlige år

forudsætninger og
internationale forbindelser

NATIONALMUSEETS 200 ÅRS JUBILÆUMSSYMPIUM
24.-25. MAJ 2007

ARRANGERET AF NATIONALMUSEET OG WORMIANUM
I SAMARBEJDE MED KULTURARVSSTYRELSEN

Kong Hildetands høj. Frontispice til F. Münters bog fra 1806 »Lejre i Sjælland i Begyndelsen af det Nittende Aarhundrede«, der var medvirkende til oprettelsen af Den Kongelige Commission for Oldsagers Opbevaring i 1807.

The barrow of King Hildetand in Lejre on Zealand. Frontispiece in F. Münters book of 1806 that took part in the establishment of the Royal Commission for the Preservation of Antiquities in 1807.

Oldsagskommissionen og frimureriet

– en kulturel symbiose

Af NILS G. BARTHOLDY

Abstract: De ni medlemmer af Oldsagskommissionen, der blev nedsat i 1807 og udvidet i 1810, var alle på nær én – Rasmus Nyerup – frimurere: Friederich Münter, Adam Wilhelm Hauch, Peter Johan Monrad, Werner Hans Frederik Abrahamson, Børge Thorlacius, Erich Christian Werlauuff, Lauritz Schebye Vedel Simonsen og Edouard Romeo Vargas Bedemar. Det var måske ikke tilfældigt, at så mange var frimurere, for i datiden tiltrak frimurerlogerne flere af oplysningstidens mænd. Et kosmopolitisk syn på tilværelsen og alsidig dannelse prægede dem, hvortil kom en følelse af national ansvarlighed. Frimureriet betoner den enkeltes samvittighed og gudsforhold i forædlende og filantropisk øjemed. Personlighedens udvikling er et dannelsesideal, der skal udbredes. Det faldt derfor i tråd med formålet for opbygningen af et offentligt museumsvesen. Kommissionens møder fandt sted i den dengang nye logebygning i Kronprinsensgade i København, hvor en del af oldsagerne blev opbevaret i begyndelsen.

Oldsagskommissionens første medlemmer

Oldsagskommissionen blev nedsat den 22. maj 1807 i høj grad på initiativ af *Friederich Münter* (1761-1830). Han var en udpræget human karakter gennemtrængt af et sjældent frisind og en alsidig videnskabsmand, der gjorde sig gældende som teolog, kirkehistoriker, filolog, arkæolog, orientalist og numismatiker og i 1808 blev Sjællands biskop. Foruden Münter selv fik kommissionen på hans – direkte eller indirekte – forslag følgende medlemmer:

Adam Wilhelm Hauch (1755-1838). Som indehaver af høje hofembeder og i sin egenskab af chef for Kunstammeret, Mønt- og Medaillesamlingen, Det kgl. Bibliotek og Det kgl. Teater var han en indflydelsesrig mand. Han interesserede sig levende for fysik og kemi. Under en stor udenlandsrejse i 1788 havde han lært mange betydelige naturvidenskabsmænd at kende, blandt andre den franske kemiker

Lavoisier. Hans samling af instrumenter findes på Sorø Akademi. Flere af hans afhandlinger blev trykt af Videnskabernes Selskab.

Peter Johan Monrad (1758-1834). Han var cancelliembedsmand og ejede adskillige oldsager. Han fik sæde i flere andre kommissioner, blandt andre den, der skulle tage sig af det 2. Christiansborgs og råd- og domhusets opførelse.

Werner Hans Frederik Abrahamson (1744-1812). Han var officer og eksponent for det danske monarkis dobbeltsprogethed som født i et tysktalende miljø i Slesvig, formidler i oplysningstidens ånd af dansk sprog og litteratur og forkæmper for tryk-friheden. Den så han ikke gerne misbrugt, men gav udtryk for tolerance, da han skrev, at ligesom man under myggene en plads i naturen, vil man hellere indimellem tåle et myggestik end undvære sommeren (Collin 1872, 52). Sammen med Knud Lyne Rahbek og Rasmus Nyerup udgav han danske middelalderviser. Desuden skrev han salmer og

Fig. 1. Friederich Münter (1761-1830). Farvelagt tegning på papir opklæbet på træ. Kan på grund af kommandørkorsset dateres til perioden 1812-17. Formentlig udført af Jacob Kiær-schou. Privateje.

Friederich Münter (1761-1830), originator of the commission. Drawing from the period 1812-1817, presumably by Jacob Kiær-schou. Private collection.

lejlighedsdigte, blandt andre: 'Min Søn, om Du vil i Verden frem, saa buk!'

Børge Thorlacius (1775-1829). Som ung tog han på en længere udenlandsrejse sammen med Laurits Engelstoft til Göttingen, Holland og Frankrig, hvor han studerede håndskrifter, mønter og arkæologi. 1801 blev han professor i græsk og latin og lærte senere oldnordisk. Han sad i Videnskabernes Selskabs ordbogskommission og medvirkede ved udgivelsen af ordbogen, og han blev medlem af Den Arnamag-næanske Kommission.

Rasmus Nyerup (1759-1829). Han var knyttet til Det kgl. Bibliotek, blev i 1796 professor i litteratur-historie og 1803 chef for Universitetsbiblioteket. Han

redigerede 'Lærde Efterretninger' og blev forfatter til værker om blandt andet dansk digtekunst, en historisk-statistisk skildring af Danmark og Norge med en oversigt over fortidsminderne og et litteraturleksikon. Han blev kommissionens sekretær.

I 1810 blev kommissionen udvidet med:

Erich Christian Werlauff (1781-1871). Han var det meste af sit liv knyttet til Det kgl. Bibliotek og blev tillige professor i nordisk historie og arkæologi.

Lauritz Schebye Vedel Simonsen (1780-1858). Han var mediciner og interesserede sig for medicinalhistorie, men beskæftigede sig senere med indsamling af oldsager og dialektord og registrering af manuskripter. Han fremsatte som den første tredelingstanken om sten-, bronze- og jernalder og skrev blandt andet en række topografiske værker. I Halle traf han som ung Henrich Steffens og blev påvirket af romantikken.

Edouard Romeo Vargas Bedemar (1768-1847). Han var en charmerende svindler, der egentlig hed Carl Friedrich August Grosse. I studieårene lykkedes det ham at skifte identitet og tillægge sig en grevetitel. Den danske diplomat Herman Schubart fik ham i 1806 gjort til medlem af Videnskabernes Selskab. Han foretog mineralogiske ekspeditioner i Norge og blev i 1842 direktør for det naturhistoriske museum.

Med undtagelse af Rasmus Nyerup var alle kommissionsmedlemmerne frimurere.

Kommissionsmedlemmernes frimureriske engagement

Friederich Münter (fig. 1) stod ved begyndelsen af en akademisk løbebane, da han som 19-årig blev frimurer i 1780. Under sine udlandsophold i 1780'erne blev han medlem af loger i Lübeck og Gotha og blev knyttet til loger i Wien og i Italien. I 1787 fik han talerembedet i den tysksprogede loge i København 'Friedrich zur gekrönten Hoffnung', hvis leder – mester af stolen – han var i årene 1794-1808, idet han afløste Abrahamson. Münter var også aktiv i

Fig. 2. Adam Wilhelm Hauch (1755-1838) i staldmesteruniform med Elefantordenen, Storkorset af Dannebrogordenen og Dannebrogsmændenes Hæderstegn. Som ledende frimurer har han en hammer i hånden og en vinkel om halsen. Desuden bærer han de to københavnske logers medlemstegn. Maleri efter 1818 af ukendt maler. Den Danske Frimurerorden, København.

Adam Wilhelm Hauch (1755-1838), member of the commission, with Danish orders of knighthood and masonic regalia. Painting after 1818 by unknown artist. The Danish Order of Freemasons, Copenhagen.

den dansksprogede loge i København 'Zorobabel til Nordstjernen'.

Adam Wilhelm Hauch (fig. 2) var blevet optaget i en loge i London i 1788 og blev senere medlem af begge logerne i København. Fra 1818 var han en af Frimurerordenens øverste ledere.

Peter Johan Monrad (fig. 3) blev i 1782 optaget i logen 'St. Olaus til den hvide Leopard' i Kristiania, men blev samme år medlem af 'Zorobabel til Nordstjernen', hvor han 1818-19 var mester af stolen.

Werner Hans Frederik Abrahamson (fig. 4) var blevet frimurer i 1770 i den dengang endnu tysk-sprogede loge 'Zorobabel zum Nordstern'. 1782-93 var han mester af stolen i 'Friedrich zur gekrönten Hoffnung' og blev som sådan efterfulgt af Friederich Münter.

Børge Thorlacius var i 1796 blevet optaget i 'Friedrich zur gekrönten Hoffnung' på Münters forslag.

Erich Christian Werlauff blev på anbefaling af Abrahamson i 1807 optaget i 'Friedrich zur gekrönten Hoffnung', og han mødte hyppigt i logen. Frimurerordenens historie interesserede ham, og han har skrevet om 'Ridderskab og Mureri'.

Lauritz Schebye Vedel Simonsen blev i 1803 optaget i 'Zorobabel til Nordstjernen'.

Edouard Romeo Vargas Bedemar må være blevet frimurer i Italien mellem 1792 og 1809.

Disse mænd og Rasmus Nyerup var uhyre bredt funderede rent videnskabeligt, som det kunne lade sig gøre dengang. I det lille København var der rig lejlighed til at omgås, og de otte af dem kendte desuden hinanden fra logemøderne.

Det vil være helt forkert at forestille sig, at de nævnte personer blev medlemmer af kommissionen, *fordi* de fleste af dem var frimurere. De blev udnævnt på grund af deres videnskabelige og administrative kvalifikationer. Deres tilknytning til frimureriet var en del af deres kulturelle identitet.

Polyhistoren Friederich Münter

Den mest alsidige var nok Fr. Münter, der vel kan betragtes som den sidste egentlige polyhistor i Danmark. Han var tysk andengenerationsindvandrer, følte sig hjemme i den tyske kulturkreds, men talte om Danmark som sit fædreland. På sine udenlandsrejser i 1780'erne lærte han utroligt mange mennesker at kende, og hans engagement som frimurer bidrog i høj grad dertil. I Wien, hvor Münter traf mange fordomsfrie mænd, blev han nært knyttet til den berømte mineralog Ignaz von Born (1742-91),

Fig. 3. Mindeskjold for Peter Johan Monrad (1758-1834). Det har oprindeligt hængt i logebygningen i Kronprinsensgade. Når særligt betydningsfulde frimurere døde, blev der tidligere holdt en sørgeloge, hvortil et mindeskjold blev malet. Under Monrads familievåben ses en vinkel, embedstegn for ham som mester af stolen, samt hans kommandørkors. Den Danske Frimurerorden, København.

Memorial shield of Peter Johan Monrad (1758-1834), member of the commission, surrounded by masonic regalia and the cross of a Commander of The Order of Dannebrog. Was originally hanging in the old lodge in Copenhagen. The Danish Order of Freemasons, Copenhagen.

der var en ledende frimurer og Mozarts model for Sarastro i 'Tryllefløjten'. Den svenske chargé d'affaires Lars von Engeström, som Münter også lærte at kende i Wien, talte han indgående med om frimureriet i Sverige; Engeström blev senere svensk udenrigsminister. Med hjem fra Wien havde Münter en afskrift af de ritualer, der anvendtes i logen 'Zur wahren Eintracht'. Mozarts optagelse til frimurer i 1784 foregik efter et sådant ritual, og det er hovedkilden til forståelse af 'Tryllefløjten' som

en frimurerisk opera. I Tyskland mødte Münter en række betydelige filosoffer, digtere og videnskabsmænd, der tillige var frimurere, blandt andet filologen og arkæologen Christian Gottlob Heyne (1729-1812).

Foruden i Wien besøgte Münter loger i Lübeck, Gotha, Göttingen, Venezia, Milano, Rom, Napoli og flere byer på Sicilien, hvor han holdt taler på italiensk. På Sicilien lærte han arkæologerne fyrst Ignazio Paternò Biscari (1719-86) og Francesco Saverio Landolina Nava (1743-1814) at kende, der begge var aktive frimurere. I Rom var han med til at stifte en loge. Ikke uden stolthed skrev Münter hjem, at en af de optagne i Rom er sekretær hos en kardinal, og næsten overmodigt udbryder han, at han godt kunne tænke sig at holde loge i Peterskirken. Dette foregik i en tid, hvor paverne havde udstedt bandbullen mod frimurerne. I sine dagbøger, hvor talen er om frimureri, bruger Münter chifferskrift af sikkerhedsgrunde, dog næppe af hensyn til sig selv. I et brev fra 1785 til prins Carl af Hessen skriver han, at det er farligt for en romer at være frimurer. Selv gør han ingen hemmelighed af at være det, for *de ved allerede, at næsten alle rejsende danskere er frimurere, og at vi i Danmark tolereres og beskyttes af staten*. Dermed hentydede han til, at Kong Christian VII i 1780 havde anerkendt det regulære frimureri, men forbeholdt sig ret til at godkende, hvem der skulle være Frimurerordenens øverste leder i Danmark, en bestemmelse, der var gældende, indtil grundloven indførte foreningsfrihed.

I Italien blev Münter oplyst om, at på pave Benedikt XIV's tid (1740-58) fandtes der i Rom en loge med en kardinal som ordførende mester. Andre medlemmer af logen var Vatikanets bibliotekar og pavens fortrolige ven, kardinal Passionei, og den senere kardinal Stefano Borgia, som Münter under sit ophold i Rom fik et særdeles venskabeligt forhold til.

Livet igennem kunne Fr. Münter trække på et imponerende netværk af bekendtskaber, som han holdt forbindelse med takket være sin store viden og brede orientering og sine fortrinlige sprogkundskaber.

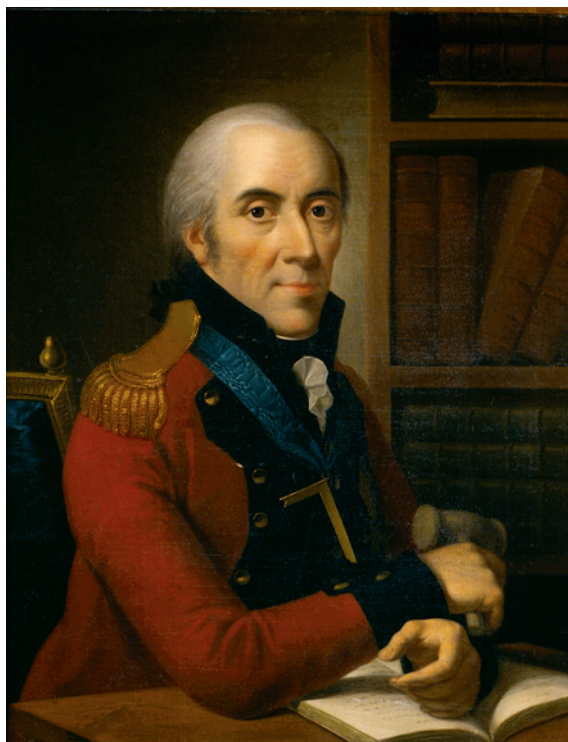

Fig. 4. Werner Hans Frederik Abrahamson (1744-1812) i artilleriuniform. Som mester af stolen holder han en hammer i hånden og har en vinkel i blåt bånd om halsen. Maleri af ukendt maler. Den Danske Frimurerorden, København.

Werner Hans Frederik Abrahamson (1744-1812), member of the commission, with masonic regalia. Painting by unknown artist. The Danish Order of Freemasons, Copenhagen.

Frimureriets væsen

Man kan definere frimureriet som den idealistiske kulturelle bevægelse, der siden 1700-tallet med menneskets personlighed som genstand har dyrket oplysningstidens tanker i abstrakt rituel form i symbolsk fortsættelse af den tradition for at tillægge højt udviklet bygningskunst åndelige værdier, som var blevet skabt af middelalderens murere og stenhuggere. Den rituelle aktivitet foregår i loger og er inddelt i grader svarende til ideale udviklingstrin. Læren er iklædt allegorisk form og anvender især

symboler fra bygningskunsten. Den betoner den enkeltes samvittighed og gudsforhold i forædlende og filantropisk øjemed. Til frimureriet er knyttet et hemmelighedsbegreb, som oprindeligt var udtryk for byggelaugenes professionelle interesse i at hemmeligholde geometriske konstruktionsmetoder, dernæst i visse lande var en nødvendig forholdsregel mod forfølgelser fra kirkens og statens side, men navnlig var en pædagogisk nødvendighed eller fordel som følge af, at ordenslæren meddeles gradvist.

Kommissionens mødested

Oldsagskommissionen holdt sine møder i Frimurerordenens bygning i Kronprinsensgade 7 (dengang nr. 11 H) i København. Logebygningen var nybygget og velindrettet (fig. 5). Fr. Münter var i 1807 endnu ikke blevet biskop og rådede således ikke over bispegården. Men han var mester af stolen i en af de loger, der fra januar 1807 benyttede det moderne logehus med velegnede mødelokaler. Det kan næppe være andre end Münter, der sørgede for, at kommissionen kunne holde sine møder i logebygningen uden lokaleleje. Møderne fandt sted dér helt til 1834. I den første indberetning til kongen i 1809 meddelte kommissionen, at den begyndte samling af genstande, som, indtil et passende lokale kunne erholdes, dels henstod på Universitetsbiblioteket – bibliotekssalen over Trinitatis Kirke – dels i 'Commissionens Forsamlings-Værelse', altså i logebygningen i Kronprinsensgade.

Er frimureriet musealt?

Man kunne så spørge, om der var noget i frimureriet, der pegede hen imod eller befordrede antikvariske interesser. Frimureriet som sådant er ikke en museumsforening, men det bygger på en bevidsthed om noget værdifuldt, der er blevet overleveret, og som det gælder om at bevare og forsvare. Frimurerne

Fig. 5. Frimurerlogen i København, Kronprinsensgade 7, som den så ud med to søjler ved indgangen, da den var færdigbygget i 1807. Tegning i Hendes Majestæt Dronningens Håndbibliotek (foto F. Hendriksens Eftf.).

The old lodge in Copenhagen, built in 1807, where the meetings of the commission took place. Drawing in The Library of Her Majesty the Queen (photo by F. Hendriksens Eftf.).

gjorde sig dengang mange tanker om logernes oprindelse – og konstruerede undertiden fantasifulde forklaringer om en begyndelse, der gik meget langt tilbage i tiden. I Rom havde Fr. Münter fundet et gammelt fransk håndskrift med tempelherrernes statutter, som han senere i 1794 publicerede med titlen *Statutenbuch des Ordens der Tempelherren*. Hans interesse herfor var naturlig på baggrund af de forestillinger om dem, som frimurere dengang havde gjort sig og nogle vel stadig også troede på. Ægyptiske og mithræiske mysterier interesserede også Münter og andre i samtiden. To sfinkser, muligvis udført af Johannes Wiedewelt, fik plads i logesalen med de klassiske søjler. Møbler fra midten af 1700-tallet, der

stammede fra tiden før indflytningen i Kronprinsensgade, findes bevaret og udgør i dag det ældste eksisterende logeinventar i verden. Man passede på tingene – og traditionen – i frimurerlogen.

Kommissionsmedlemmerne var børn af oplysningstiden. Det var vigtigt, at mennesket »danner sig«, som Goethe sagde, dvs. udvikler sig, og frugten af arbejdet i det moralsk-etiske laboratorium, som en frimurerloge er, skal udbredes uden for logen. Når mange intellektuelle især i 1700-tallet følte sig tiltrukket af logeaktiviteterne, var det, fordi de dér på et moralsk grundlag og uden utidig indblanding kunne fastholde håbet om en ideal samfundsudvikling. Da Fr. Münter tiltrådte som mester af stolen i 1794, sagde han blandt andet:

Meningen med det [frimureriet] er, at det skal bibringe brødrene fasthed i karakter og renfærdighed i hensigter, uden hvilke sand dyd ikke kan trives, og uden hvilke menneskeslægten i moralsk henseende kun ville hæve sig ubetydeligt over jordens øvrige væsener. Derfor er frimureriet ikke formål i sig selv, men middel ... Gennem det skal enhver, der slutter sig til det, blive mere fuldkommen. Det skal give ham midler i hænde til at højne hans personlige moralske jeg og tillige gøre ham virksom for det fælles bedste. Frimureriet kan således ikke gå mere hensigtsmæssigt til værks end at realisere det præg, som det fremtræder med i hele sin indre struktur. Det menneske, der vil højne sit eget moralske jeg, må nødvendigvis kende sig selv. Det må også vide af andre mennesker for at kunne tilegne sig gode egenskaber og undgå fejl. Denne menneskekundskab, denne stadige optagethed af det menneskelige hjerte er det netop, frimureriet igen og igen foreholder sine brødre. (Bartholdy 1998).

Den lærde Münter virkede blandt andet for en forbedring af almuens undervisning samtidig med, at han samlede på vidnesbyrd om for længst henfarne tider. Der var 15.000 bind i hans bibliotek og over 10.000 mønter i hans møntsamling, og han havde over 600 antikke genstande.

At samle karakteriserede også andre frimurerbrødre. Henrik Hielmstjerne (optaget 1744) og D.G.

Moldenhawer (optaget 1782) anlagde samlinger af bøger og manuskripter, der senere indgik i Det kgl. Bibliotek. Terkel Klevenfeldt (optaget 1746) tog afskrifter af gammelt brevstof. Gerhard Morell (optaget 1740) og Johan Conrad Spengler (optaget 1790) var kunstkammerforvaltere. Andre med tilknytning til datidens museumsvesen var Johan Bülow (optaget 1783), der en overgang var chef for Kunstkammeret og som sådan afløstes af Cay greve Reventlow (optaget engang i 1700-tallet). Billedhuggeren Johannes Wiedewelt (optaget engang i 1700-tallet) samlede også på oldsager. Kendte orientaler var J.G.C. Adler (optaget før 1783) og – meget senere – Valdemar Schmidt (optaget 1874), der skaffede ægyptisk kunst til Ny Carlsberg Glyptotek. Af senere museumsfolk kan nævnes museumsinspektør på Rosenborg Bering Liisberg (optaget 1903) og museumsinspektør på Nationalmuseet Victor Hermansen (optaget 1953), der blandt andet dyrkede museumshistorie.

Også i udlandet satte kendte frimurere deres præg på museumsvesenet. Den engelske antikvar Elias Ashmole (1617-92), der var blevet frimurer i 1646, stiftede Ashmolean Museum i Oxford. Af andre engelske antikvarer, der var frimurere, kan nævnes Randle Holme (1627-99), John Aubrey (1626-97) og William Stukeley (1687-1765). I Frankrig opstillede Alexandre Lenoir (1761-1839) ligefrem museumsgenstandene efter et frimurerisk princip. I Sverige var der den nidkære antikvar Nils Henrik Sjöborg (1767-1838), der fik oprettet et museum i 1805, og desuden A.O. Lindfors (1781-1841) og L.F. Rääf (1786-1872). Af tyske antikvarer, der var frimurere, kan nævnes K.A. Böttiger (1760-1835), Georg Friedrich Creuzer (1771-1858), J.F.F. Emperius (1759-1822) og Ernst Friedrich von Schlotheim (1764-1832), der alle korresponderede med Fr. Münter.

Den Danske Frimurerorden grundlagde selv i 1905 et museum, der med over 10.000 registrerede genstande i dag er det næststørste af sin art i verden. Allerede i 1853 havde Frederik VII godkendt

oprettelsen af et frimurermuseum, der imidlertid først blev virkeliggjort et halvt århundrede senere. I anledning af Ordenens 250 års jubilæum i 1993 blev der især på basis af generøse lån fra Svenska Frimurare Orden arrangeret en udstilling om frimureri, der blev vist på Koldinghus og på Nationalmuseet. I 1997 stiftede Den Danske Frimurerorden en forskningsloge, der bærer Friederich Münters navn og sammen med forskningsloger i Sverige og Norge udgiver en nordisk årbog, *Acta Masonica Scandinavica*.

I anledning af Nationalmuseets 200 års jubilæum har der naturligt nok været fokuseret på året 1807. Men allerede i 1788 blev der fremsat et stærkt ønske om et dansk nationalmuseum af landboreformatoren og filosofen Tyge Rothe (1731-95). Han forestillede sig, at der tidligere havde hersket udbredt folkefrihed i Norden. Også han var i sin tid (1757?) blevet medlem af det broderskab, der havde til formål at bevare og forsvare.

Litteratur

- Bartholdy, N.G. 1993. Frimureriet og statsmagten. I: Jørgen Kjeldsen (red.). *I Guld og Himmelblaat. En bog om frimureriet i Danmark i fortid og nutid*, s. 99-113. Skjern, Den Danske Frimurerorden.
- 1993. »Sande frimurere vil helst være ukendte«. I: Jørgen Kjeldsen (red.). *I Guld og Himmelblaat. En bog om frimureriet i Danmark i fortid og nutid*, s. 161-74. Skjern, Den Danske Frimurerorden.
- 1998. Friederich Münter – videnskabsmand og frimurer. *Acta Masonica Scandinavica* 1, s. 15-39.
- Bergroth, T.C. (red.) 1993. *I guld och himmelsblått. Frimureri, ett ideal i tiden*. Åbo Landskapsmuseum, utställningskatalog 15. Turku/Åbo.
- Bugge, K.L. 1927. *Det danske Frimureriers Historie indtil det svenske Systems Indførelse*. København.
- Christensen, Dan Ch. 1996. *Det Moderne Projekt. Teknik & Kultur i Danmark-Norge 1750-(1814)-1850*. Kapitel 14, Oplysningsfilosofi – Frimureri & Teknologi, s. 97-127. Viborg.
- Collin, E. 1872. *Fremragende danske Frimurere* I. København.
- Heimer, K. 1993. Ordensmuseet. I: Jørgen Kjeldsen (red.). *I Guld og Himmelblaat. En bog om frimureriet i Dan-*

- mark i fortid og nutid*, s. 156-60. Skjern, Den Danske Frimurerorden.
- Hermansen, V. 1931. Oprettelsen af 'Den kongelige Commission til Oldsagers Opbevaring' i 1807. *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie* 1931, s. 265-320.
- 1957. Oldsagskommissionen og Frimurerne. Et Bidrag til Nationalmuseets Forhistorie. *Meddelelser fra Den Danske Frimurerorden*, nr. 28, maj 1957, s. 451-61.
- Lindberg, K. 2002. *I skyggen af Boas og Jakin. De københavnske frimurerhuse fra 1743 til i dag*. Herning, Tegnstuen Tilia Montana.
- Münter, F. 1794. *Statutenbuch des Ordens der Tempelherren*. Bd. I. Berlin.
- Perrone, N. 2006. *La Loggia della Philantropia. Un religioso danese a Napoli prima della rivoluzione. Con la corrispondenza massonica e altri documenti*. Palermo, Sellerio editore.

The Antiquities Commission and freemasonry

– a cultural symbiosis

All the members but one of the commission appointed in 1807 and enlarged in 1810 in order to create a Danish National Museum were freemasons. The initiative was taken by Friederich Münter, theologian, philologist, archaeologist, orientalist, numismatist and later bishop – and a leading freemason. In those days many intellectuals with a cosmopolitan outlook on life and influenced by an all-round education felt attracted to freemasonry. And they entertained a certain sense of national responsibility for the cultural heritage. The first Danish masonic lodge was founded in 1743 in Copenhagen. Freemasonry is dealing with the conscience and the religious outlook of the individual for purposes of ennobling and philanthropy. The development of man's character is the very ideal of masonic culture that should be disseminated, and therefore harmonized with the purpose of a public museum. In Denmark antiquarian interests

may be connected with several well-known freemasons, as was the case abroad. The meetings of the commission took place in the then newly built lodge in Copenhagen until 1834, and some of the collected antiquities were kept there in the beginning. In 1905 The Danish Order of Freemasons founded its own museum, today the world's second largest of its kind, and in 1997 it founded a lodge of research named 'Friederich Münter'.

Nils G. Bartholdy
Rigsarkivet
Rigsdagsgården 9
DK-1218 København K.

ngb@ra.sa.dk